

KECSKEMÉTI TIBOR – SZÉL GYÖZŐ

Akadémikus természettudományos muzeológusok

Hazánkban több XVIII. századi eredménytelen kísérlet után a reformkorban jött el az idő annak felismerésére, hogy a tudomány szerves része a nemzet életének. „A tudomány fejlődéséhez a tudósokat irányító elbíráló és jutalmazó intézmény szükséges” (Vekerdi, 1996). Így alakult meg a nemzet haladó eszméket valló nagyjainak elhatározásából, Széchenyi István gróf hathatós anyagi támogatásával 1825-ben a Magyar Tudós Társaság, mely 1858-tól Magyar Tudományos Akadémiára változtatta nevét. (Az akadémia szó Akadémosz görög hérosztól veszi eredetét, akinek az Athén melletti sírhelye körüli ligetben tanított Platón.)

A tudománynak a felvilágosodást követő erőteljes kibontakozása, majd jelentős differenciálódása nagy hatással volt a magyarországi tudományok, különösen a természettudományok fejlődésére. Az egyre gyarapodó magasabb iskolák (univerzitás, felsőtanoda, politechnikum stb.) és a múzeum kutatóhelyé váltak. Ezen intézmények munkájának összefogását, szakembereinek irányítását egyre elhivatottabban és hatékonyabban intézte a Magyar Tudományos Akadémia.

Minden kutató, szakember legfőbb törekvése, hogy olyan tudományos teljesítményt produkáljon, mely révén az Akadémia tagja lehet. E téren a múzeumunk természettudományi téraiban működő örök, kurátorok, muzeológusok szép eredményt értek el. Az idők folyamán közel negyven akadémikus került ki soraikból, közülük három tiszteleti és kettő igazgatótanácsi tag is lett. Több mint felüket múzeumi alkalmazotként érte a magas elismerés, heten már akadémikusként álltak a múzeum szolgálatába, nyolcan a múzeumban kezdték tudományos pályájukat s későbbi munkahelyeiken lettek akadémikusok. Múzeumunk tudományos rangját jól mutatja az is, hogy jelenleg is van két akadémikusunk.

A múzeumok szakembereinek kezdettől fogva elsőrendű feladata az ország növény-, állat- és őslénytani értékeinek, ásványainak, kőzeteinek, ásványi nyersanyagkincseinek mind teljesebb felkutatása, begyűjtése, gyűjteményi alakítása, a bennük rejlő tudományos információk feltárása. E feladat lényegében egybeesett a Tudós Társaság, illetve az Akadémia természettudományos programjával. Innen ered múzeumunk és az Akadémia

mindmáig jó együttműködése. Alig kezdte el érdemi munkáját (ez 1830-tól számítható!) a tudós testület, már 1833-ban levelező, majd 1838-ban rendes taggá választotta *Frivaldszky Imrét*, múzeumunk kiváló zoológusát, botanikusát, aki „Magyarország kőszenei, természettani és helyirati tekintetben” címmel tartotta meg székfoglaló előadását. Őt a sorban még 37-en követik!

Geológusok

Az Akadémia 1860-ig tartó időszakának három múzeumi akadémikusa *Kubinyi Ágoston* (1799–1873), *Petényi Salamon János* (1799–1855) és *Kováts Gyula* (1815–1873). Mindhárom ragyogó elme. *Kubinyi Ágoston* jeles természettudós az ország legfontosabb természettudományi magángyűjteményét tartja fenn fivérével, Ferencel együtt Losoncon, Magyarország mérges növényeiről ír könyvet (1842), de inkább – ma úgy mondanánk – tudománypolitikus és menedzser. Abban, hogy 1843-ban a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója lett, nagy szerepet játszottak jó udvari kapcsolatai (ezt a Magyarhoni Földtani Társulat 1850-ik évi királyi engedélyeztetésnél is hasznosította, elnöke is lett a társulatnak!), valamint kitűnő diplomáciai érzéke, irányító- és szervezőképessége. Így nem meglepő, hogy az Akadémiának (átugorva a levelező és rendes tagságot s mellőzve a székfoglalót) rögtön tiszteleti (1843), majd igazgatótanácsi tagja (1853) lett. Múzeumi igazgatósága alatt (1869-ig) nagyon sokat tett a gyűjtemények fejlesztéséért, jó elhelyezéséért, székházának felépítéséért, korszerűsítéséért, publikációs fórumaiért.

Petényi Salamon János zoológus és *Kováts Gyula* botanikus művelt tudományáguk különbözősége ellenére egyben megegyeztek. Mindketten erősen érdeklődtek szakterületük (madártan, ill. virágos növények kutatása) fosszilis élővilága iránt.

Petényi levelező tagságát (1846) a magyar tudományos madártan megalapításáért kapta, székfoglalóját „A vadászólyom történetéről” tartotta, azonban a beremendi kőbánya „csonttorlata” begyűjtésével és az innen előkerült kismélysanyag taxonómiai feldolgozásával (1847) a magyar tudományos gerinces őslénytan megalapítójává is vált. *Petényit* tehát a paleontológusok is joggal magukénak vall-

hatják. Mindemelllett vérbeli muzeológus. A gyűjtésben, gyűjtemények felállításában, kezelésében hirdetett és követett elveivel, módszereivel (1847) megelőzte korát.

Kováts Gyula a recens növénytan felől közelített az „ásatag virány” felé. Nagy olvasottsággal és munkával Európa egyik legismertebb paleobotanikusává vált. A tokaj-hegylajai lelőhelyek kitűnő megtartású ősnövényeinek begyűjtésével (W. Haidingerrel közös gyűjtése nyomán a leletekből fiókszámmra jutott a bécsi Földtani Intézet múzeumába is!) és pompás litográfiákkal ábrázolt monográfiáival (Tállya, Erdőbénye) a magyar tudományos ősnövénytan megalapozójává vált. Gazdag kollektója képezi múzeumunk ősnövénytan gyűjteményének alapját. Kováts múzeumi munkája mellett a Magyarhoni Földtani Társulat „titoknok” is volt, működése idején elérte, hogy a társulat a múzeum termeiben tartotta üléseit.

Az 1860-as években kibontakozó barnakőszén-kutatásokhoz támpontokat nyújtó foraminifera/nummulites-vizsgálataiért levelező tagságot elnyerő (1864) *Hantken Miksa* (1821–1893) csak rövid időt töltött múzeumunkban, de munkálkodása és tudományos eredményei meghatározóak voltak a magyar őslénytan fejlődésében. Ez idő alatt folytatta nemzetközileg is kiemelkedő nummulites-tanulmányait (taxonómia, rétegtan, dimorfizmus felismerése). Csere révén Európa több múzeumban is fellelhető jellegzetes zöld színű nummulitesz-preparátumaiból gazdag kollektiót őriz Őslénytárunk. Tőlünk az 1869-ben megalakuló Magyar Királyi Földtani Intézet igazgatói székébe távozott, majd 1882-ben a Budapesti Tudományegyetem első őslénytanprofesszorává nevezték ki. Időközben, 1874-ben az Akadémia rendes tagjává választották.

Az osztrák–magyar politikai kiegyezést (1867) követően megindult nagyarányú gazdasági (bányászat, gyáripár, közlekedés stb.) és oktatási fejlődés (közép- és felsőfokú oktatás kiteljesedése) serkentette és felfűrtette a természet-, benne a földtani tudományokat. A rendszeres és módszeres földtani térképezés nyomán egyre részletesebben vált ismertté az ország földtani felépítése, ásványkincsei, ősmaradvány-állománya. Állami támogatással és mecenatúrával (ebben *Semsey Andor* földbirtokos mindmáig utolérhetetlen

bőkezűségének köszönhetően!) múzeumunk Ásvány- és Őslénytára értékben a második, mennyiségben a harmadik helyet vívta ki Európa múzeumai között.

A sok érdekes és jó eredményekkel kecsegtető téma, a modern műszerek vonzották és nagyobb teljesítményre serkentették a kutatókat. Mindez a múzeumi kutatógárda számára kihívást jelentett. Ennek nyomán a század utolsó negyedében itt dolgozó *Krenner József* (1839–1920), *Lóczy Lajos* (1849–1920), *Schmidt Sándor* (1855–1904) és *Franzenau Ágoston* (1856–1919) olyan, nemzetközileg is kiemelkedő eredményeket ért el, melyekkel az Akadémia elismerését is kivívta. Mind-egyikük akadémikus lett.

Krenner 1866-tól haláláig az Ásvány- és Őslénytárban dolgozott, utóljára osztályigazgatóként. Európa-szerte kora legkiválóbb ásványismerőjének tartották. Semsey mecénájának lehetőségeit kihasználva gyűjteményét a világ élvonalába fejlesztette fel (közel 20 000 értékes ásvánnyal és ősmaradvánnyal gyarapította!). Főként az ásványok kémiai összetételével, alaktanával és optikai tulajdonságaival foglalkozott. Az anglesitokkal, kriolitokkal és tellúrvégylettekkel végzett kutatásai kiemelkedők. Számos új ásványt írt le (Erdélyből 11-et!), közte a mecénás *Semsey Andorról* a semseytet és andorítot, valamint jó barátjáról, a fizikus *Eötvös Lorándról* a loranditot. Munkásságának akadémiai elismerése nem is maradt el: 1874-ben levelező, 1885-ben rendes tag lett.

Krennerrel együtt kell megemlíteni, hiszen együtt fejlesztették világhírvé az Ásvány- és Őslénytárat, *Semsey Andort* (lásd róla *Pozsonyi József* cikkét), aki hatalmas vagyónának jövedelméből nagyvonalúan támogatta a természet-, benne különösen a földtudományokat. Pályadíjakat tűzött ki, gyűjteményeket vásárolt, felfedező- és gyűjtőutakat finanszírozott (többek közt *Lóczy Lajos*, *Szabó József*, *Cholnoky Jenő*, *Herman Ottó* útjait), támogatta *Eötvös Loránd* mágneses inga kísérleteit, a Földtani Intézet építkezését. Ezek után, sok más elismerés mellett, a Magyar Nemzeti Múzeum tiszteletbeli igazgató-ór címmel, az Akadémia pedig tiszteleti (1882) és igazgatótanácsi tagsággal (1890) honorálta önzetlen tudománypártoló tevékenységét. (Egyébként volt saját tudományos publikációja!)

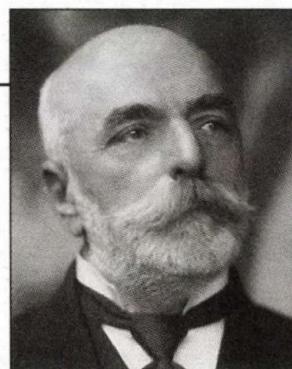
Lóczy Lajos az Ásvány- és Őslénytárban kezdte nagy ívű tudományos pályáját, 1874-ben. Geológusként részt vett *Széchenyi Béla* gróf kelet-ázsiai expedíciójában (1877–1880), mely új adatokat, addig ismeretlen összefüggéseket tárt fel Belső-Ázsia és Nyugat-Kína földtani megismeréséhez. A múzeumból (még megszerkesztette az expedíció eredményeiről szóló három vaskos kötetet) a Magyar Királyi Földtani Intézetbe, majd a Budapesti Tudományegyetem Földrajzi Tanszékére került. Előbbi helyen az ország földtani térképezésében, valamint az erdélyi földgáz-kutatásokban vett részt. Egyetemi tanárként,

**Tokody László geológus
(1898–1964)**

**Zimányi Károly geológus
(1862–1941)**

**Filarszky Nándor botanikus
(1858–1941)**

nagy létszámú nemzetközi kutatógárda élén, megalkotta az Európa-hírű 18 kötetes *Balaton-monográfiát* (németül is megjelent!). Az intézetben „érte utol” az Akadémia levelező tagsága (1888), az egyetemen pedig rendes tagsága (1901). Nyugállományba vonulása-kor a tiszteleti tagságot is elnyerte (1920).

Schmidt Sándor kristályoptikai és -morfológiai vizsgálataival, valamint drágakőkutatásaival (kétkötetes könyvet írt róla!) érdemelte ki az akadémiai levelező tagságot (1891). Az Ásvány- és Őslénytár alkotó csendjében mellette dolgozó kollégája, *Franzenau Ágoston* pedig főként kristálytani kutatásokat folytatott. Mellette elsőként a hazai neogén foraminiférákat kezdte vizsgálni, mégpedig olyan eredményességgel, mely ma is értékálló. Több új, ma is érvényes foraminiferafajt írt le. Mindezekért 1896-ban ő is levelező tag lett. S már körükben dolgozott 1895-től a tagság következő várományosa, *Zimányi Károly* (1862–1941). Az évek során (37 évet szolgált aktív, 9 évet nyugállományú kutatóként) a leíró kristálytani, a kristálygeometria és -optika világszerte elismert szakértője lett. Új ásványokat írt le, gyarapította a gyűjteményeket. Levelező tagsági (1904), majd rendes tagsági (1921) székfoglalója egyaránt kristályoptikai témájú volt. Erdeműs munkásságát az Akadémia 1940-ben tiszteleti tagsággal is honorálta.

Tokody László (1898–1964) a magyar kristálymorfológia és leíró ásványtan kiemelkedő képviselője. Röntgenfrakciós kristályszerkezeti, valamint geokémiai kutatásai úttörő jellegűek. Székfoglalóját, elsőként az országban (!), geokémiai témából tartotta 1941-ben. Sokat tett az Ásványtár második világháborút, majd az 1956-os tűzvész követő újjászervezésében.

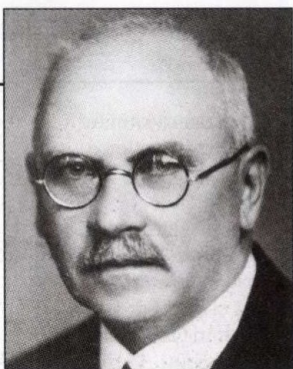
Két, eredetileg biológus muzeológusunk gyarapítja még geológus akadémikusaink sorát. *Andreánszky Gábor* (1895–1967) – akárcsak 100 évvel előtte *Kováts Gyula* – a recens növényvilág eredetét és múltját kutatva vált az ősnövények Európa-szerte ismert szakértőjévé. Európa egyik leggazdagabb harmadidőszaki gyűjteményévé fejlesztette a Növénytár kollekcióját. Amit tudunk Magyarországon neogén növényvilágáról, azt nagyrészt *Andreánszky* munkásságának köszönhetjük. Ő írta az első magyar nyelvű ősnövénytani

kézikönyvet is. Helyét az akadémikusok sorában „Európa magashegységi flórájának eredete” című előadásával foglalta el 1945-ben. *Kolosváry Gábor* (1901–1968) zoológusként indult, azonban a fosszilis korallok és hidrozóák elmélyült vizsgálata nyomán vérbeli paleontológussá vált. Tevékenysége nagy részét is az Őslénytárban folytatta. Paleontológusi elkötelezettségét jól jelzi, hogy levelező tagsági székfoglalóját (1960) „A Kaspi- és az Aral-tó környéki neogén balanidák” címmel tartotta meg.

Botanikusok

Istvánffy Gyulát (1860–1930) elsősorban ampelológusként és mikológusként tartjuk számon, aki a Növénytár második vezetője, pontosabban „őre” volt. Nevéhez fűződik az algaherbárium rendszerezése, gyarapítása, de a gombagyűjtemény felállítását is. Vezetése alatt vásárolta meg a múzeum *Hazslinszky Frigyes* kriptogám növénygyűjteményét. 1889-től 1898-ig dolgozott a múzeumban, ezután a kolozsvári egyetem tanára lett. Ő alapította az Ampelológiai (Szőlészeti és Borászati) Intézetet, melynek első igazgatója is ő volt. Jelentős eredményeket ért el a filoxéra és a szőlőbetegségek elleni küzdelemben. Könyvet írt az ehető és mérges gombákról. Szerkesztésében jelent meg a teljes *Clusius-kódex*, mely az első gomba-monográfiának tekinthető. 1901-ben lett az Akadémia levelező tagja.

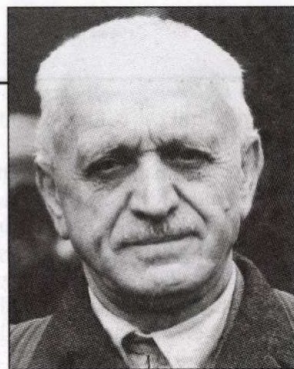
Richter Aladár (1868–1927) mindössze két évig, 1898 és 1899 között látott el szolgálatot a Növénytárban mint vezető. Florisztikát nagy elődeitől, *Borbás Vincétől*, majd *Simonkai Lajostól* tanult. 1897-ben Budapesti egyetemi magántanárrá habilitálták a növények rendszertanából, anatómiából és fejlődéstörténetéből. Elsősorban a trópusi területeken élő növények, ezen belül is főként a *Marcgravia*, *Peperomia* és a *Schizaea* nemzetségekkel foglalkozott, melyek anatómiai részletekig kiterjedő tanulmányából monográfiákat tett közzé. 1911-ben az Akadémia levelező tagjává választotta. Székfoglalója: Átszellőztető és mechanikai rendszer correlációja a Schizaeák szervezetében. Rövid növénytári működése után a kolozsvári egye-

Moesz Gusztáv mikológus
(1873–1946)

Gombocz Endre botanikus
(1882–1945)

Jávorka Sándor botanikus
(1883–1961)

temre került, ahol nyilvános rendes professzorként előadásokat tartott általános és rendszeres növénytanból is. Magánherbáriuma Kolozsvárott maradt, tudományos kézíratait, könyveit özvegye 1931-ben a Növénytárnak ajándékozta.

Filarszky Nándor (1858–1941) fizetéstelen helyettes őrként kezdett dolgozni a Növénytárban, két év múlva, 1901-ben azonban igazgatórnek nevezték ki, mely posztot három évtizedig látta el. Az egyre növekedő tár a Széchenyi utcai bérelt lakásokból 1905-ben költözött az MTA épületének második emeletére. Negyvenöt évig volt itt a növénytani gyűjtemény. Vérbeli muzeológusként Filarszky kezdte el a gyűjtemények szakavatott rendezését. 1899-ben létrehozta a Flora Hungarica gyűjteményszert, a mai Herbarium Carpato-Pannonicum elődjét, vagyis külön kezelte a nem hazánk területén gyűjtött virágos növények gyűjteményétől, a mai Herbarium Generalétól. A gyűjtemény fejlesztését célozta az 1912-ben létrehozott „Flora Hungarica Exsiccata”, egy olyan herbáriumi lapokból álló csereanyag megalapozása, amelyért az idegen országokból származó értékes gyűjtemények megszerzhetők. Filarszky a csillárkamoszatok nemzetközileg is elismert szaktekinetelye volt. Növénymorfológia című 1911-ben megjelent kézikönyve a magyar növénytan értékes alapműve. 1917-ben lett az Akadémia levelező, 1932-ben rendes tagja.

Moesz Gusztáv (1873–1946) mikológusként vált ismertté. 1906-ban Filarszky Nándor hívására érkezett Budapestre, a Növénytárba, ahol később, 1929-től 1934-ig ténylezetőként működött. Az egyetem elvégzése után kezdetben geológusként dolgozó Moesz Gusztávra nagy hatással volt a kiváló botanikus, Borbás Vince, akitől sokat tanult. Muzeológusként tért át a gombák tanulmányozására. Nemzetközi elismerést szerzett a mezőgazdaságban szerepet játszó gombabetegségek kutatásával. Neki köszönhetjük hazánk gombaflórájának korszerű ismeretét. Két gombanemzetség (*Moeszia*, *Moesziella*) és számos növényfaj viseli nevét. Vizsgálatai és megfigyelései eredményeit több tucat tudományos és népszerű közleményben ismertette. Rendkívüli rajz-

készségét mesterien alkalmazta a moszatok és mikroszkópos gombák rajzolásokor. 1945-ben lett az Akadémia levelező tagja. A Kárpát-medence üszöggombái címmel tartotta meg székfoglalóját. Sokoldalúságára jellemző, hogy rendszeresen jelentek meg virágos növényekről szóló közleményei is, sőt Magyarország gubacsairól is írt értekezést.

A hazai botanika talán legismertebb alakja *Jávorka Sándor* (1883–1961) volt. 1905-ben került a Növénytárba, ahol ötvenhat éven át, egészen haláláig dolgozott. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a gyűjtemény fejlesztésében és gyarapításában. Az ő idejében, 1934-ben került Degen Árpád hatalmas, 250–300 ezer lapból álló herbáriuma a múzeumba. Jávorka Sándor neve összeforrt a Kárpát-medencében élő virágos növények feltárával. Kitaibel Pál hagyatékának virágos növényekből álló részét kritikailag átnézte, és az Annales hasábjain több mint 400 oldalas cikksorozatban közölte. A Kárpát-medencében előforduló virágos növények máig nélkülözhetetlen határozókönyve, az 1300 oldalas Magyar flóra 1925-ben látott napvilágot. A másfél évszázados flórakutatást lezáró szintézis szerves részeként jelent meg a ma antikvár ritkaságnak számító „A magyar flóra képekben” című munkája, melynek művészi rajzait Csapody Vera készítette el. 1940-ben, akadémiai székfoglalójában a flóraelemek dunántúli elterjedése okainak növényföldrajzi-ökológiai feltárával úttörőt alkotott, sőt a jövőbeli kutatás irányit is felvázolta. Soó Rezsővel közösen készítették el a „Magyar növényvilág kézikönyve” című kiadványuk két kötetét, mely botanikusgenerációk forrásmunkája volt. E munkájukért a két szerzőt 1951-ben Kossuth-díjjal jutalmazták. Számtalan kiadást megért ismeretterjesztő könyve, az Erdő-mező virágai ma is keresett munka. 1936-ban az Akadémia levelező, 1943-ban rendes tagja lett, második székfoglalójának címe: A magyar praenoricum volt.

Gombocz Endre (1882–1945) viszonylag rövid ideig, az 1940-es évek elején állt a Növénytár élén. Növényrendszertani-növényföldrajzi munkái közül jelentősebb a nyárfélékről írt monográfiája. Ismertségét azonban elsősorban ma is alapvetőnek és nélkülöz-

lözhetetlennek számító tudománytörténeti munkáinak, könyveinek köszönheti. Akadémiai székfoglalójában Kitaibel Pál növényföldrajzi, -ökológiai és társulástani tevékenységét elemezte. Legismertebb könyvei ma bibliofil ritkaságok: A budapesti egyetemi botanikus kert és tanszék története (1914); A magyar botanika története; A magyar flóra kutatói (1936); A magyar növénytani irodalom bibliográfiája 1901–1925, illetve 1578–1900 (1936, illetve 1939); A Királyi Magyar Természettudományi Társulat története 1841–1941 (1941). Gombocz Endre 1939-ben lett az Akadémia levelező tagja.

Andreánszky Gábor (1895–1967) 1941-ben került a Magyar Nemzeti Múzeum növénytani osztályára múzeumi őrként, 1943-ban pedig igazgatóvá nevezték ki. 1945 és 1953 között egyetemi professzor volt a budapesti egyetemen, majd újra visszakerült a múzeumba. Tanárként és muzeológusként is paleontológiával foglalkozott.

Zólyomi Bálint (1908–1997) 28 éves korában, múzeumi segédőrként került a Nemzeti Múzeum Növénytárába. Négy év után ugyan megvált a múzeumtól, de később újra munkatársa lett, 1950-től 1966-ig pedig az intézet igazgatója volt. Első feladatai közé tartozott, hogy a hatalmas növénytári gyűjteményt át kellett költöztetnie az MTA épületéből a városligeti Vajdahunyadvárba, ahol sor kerülhetett a modern múzeum és természettudományos kiállítás létrehozására. Nagy nevű tanárával, Soó Rezsővel az ötvenes évek elején megindították az egész hazai botanikusgárdát megmozgató növényföldrajzi térképezést. Múzeumi munkája mellett és azt követően Zólyomi Bálint vezetője volt az MTA Botanikai Kutatóintézetének is. A Bükkben végzett vegetációtérképezéséért, illetve ennek erdőművelési vonatkozású eredményeiért kapta meg 1955-ben a Kossuth-díjat.

Jelentős munkásságot fejtett ki a többek között a növénytársulástan, a geobotanika, az erdőtípológia, valamint a pollenanalitika területén. 1951-ben választotta az Akadémia levelező taggá, székfoglalója Magyarország növénytakarójának fejlődéstörténetéről szövege az utolsó jégkorszaktól. 1970-től rendes tag, ekkorra készítette el hazánk rekonstruált vegetáció-térképét, mely máig nélkülözhetetlen alapműnek számít. Legismertebb munkáinak egyike a Budapest természeti képe c. könyvben megjelent: Budapest és környékének természetes növénytakarója című fejezet.

Zoológusok

Frivaldszky Imre (1799–1870) volt a Nemzeti Múzeum első zoológusa, akit 1922-ben neveztek ki segédőrként a természetiek tárába, ahol 1851-ig teljesít szolgálatot. Ebben az időszakban a különböző tárak még nem váltak szét, az önálló Állattári Osztály csak 1870-ben alakult meg. Az orvos végzettségű Frivaldszky

érdeklődése kezdetben inkább a botanika felé irányult, amiben nagy szerepe volt rokonának, Kitaibel Pálnak és Sadler Józsefnek, a két kiváló botanikusnak, akik sokszor magukkal vitték gyűjtőútjaikra a még gyermek Frivaldszkyt. Mivel a növénytannak már akkor is több jeles kutatója akadt, Frivaldszky a lényegesen elhanyagoltabb zoológiában kívánt munkálkodni. Ezt nagyban segítette Koy Tóbiás, nemzetközi hírnű budai rovarász gyűjteményének megszerzése. Később a Nemzeti Múzeum megvásárolta az Ochsenheimer-, majd a Treitschke-féle lepkegyűjteményt és Dahl bogárgyűjteményét.

Frivaldszky Imre kiváló gyűjtőként megalapozta a gerinctelen állatok gyűjteményét. Gyűjtőtevékenységét a Kárpát-medencén kívül a Balkán-félszigetre, Kis-Ázsiára és Krétára is kiterjesztette, ahová számos expedíciót küldött. Magángyűjteménye, mely 1964-ben került múzeumi tulajdonba, több mint 62 000 rovar-, valamint 16 000 csiga- és kagylópéldányt számlált. Sokoldalú és széles látókörű tudós volt, aki elsősorban lepkészeti és bogarászati tevékenysége révén vált ismertté, de maradandót alkotott a csigák és a növénytan területén is. Alapvető munkája az 1865-ben megjelent „Jellemző adatok Magyarország faunájához” című könyve, melyet az MTA külön jutalomban részesített. A könyv az első magyar állatföldrajzi munka, ahol a szerző nyelvújítóként az állatfajoknak magyar neveket is adott. 1833-tól az Akadémia levelező, 1838-tól pedig rendes tagja, székfoglalójának címe: Magyarország közeine, természettani és helyirati tekintetben.

Frivaldszky János (1822–1895) koleopterológus 1852-ben, Frivaldszky Imre nyugdíjba vonulása után került a múzeumba, ahol haláláig dolgozott. Neki nem volt természettudományos képzettsége, a szükséges ismereteket távoli rokona és elődje, Frivaldszky Imre könyvtárában sajátította el. Fáradhatatlan gyűjtő, feldolgozó, rendszerező volt, és nem utolsósorban gyűjteményvásárlási tevékenységével megalapozta a tár poloska-, hártájszárnyú-, lepke-, recésszárnyú-, egyenesszárnyú-gyűjteményeit. A múzeumi rovargyűjtemény Frivaldszky János halálakor 165 000 darabból állt, amíg hivatalba lépésekor a példányok száma csak 20 000 körül járhatott. Mivel kora úgyszólván minden jelentős rovarász szakemberével kapcsolatban állt, nemcsak cserékre, de a gyűjtések anyagának meghatároztatására is sort kerített. Elődjével, Frivaldszky Imrével szemben nem kényszerült arra, hogy gyűjtéseinek egy részét értékesítse, az általa gyűjtött és szerzett állatpéldányok kivétel nélkül a Nemzeti Múzeum gyűjteményébe kerültek. Petényi János Salamon halálakor (1855) a gerinces állatok gyűjteményének gondozása és fejlesztése is az ő feladata lett.

Frivaldszky János főleg bogarakkal foglalkozott, bár írt értekezést a hangyákról és rablólégyekről, valamint a magyarországi egyenesszárnyúakról is. Élete késői szakaszá-

ban madarakkal is foglalkozott, megírta az *Aves Hungariae* című könyvet (1891), mely adatai miatt ma is keresett munka. Rokonnal, Frivaldszky Imrével a magyar zoológusok közül elsőként foglalkozott a barlangok állatvilágával. A Királyi Magyar Természettudományi Társulat 1852-ben választotta tagjává. A Társulat 1891-ben alakult Állattani Szakosztályának első elnöke volt (1891–95). Az MTA 1865-ben levelező taggá, 1873-ban pedig rendes tagjává választotta. Akadémiai székfoglalójának címe: A magyarországi egyesröptűek magánrajza; Magyarország téli helyröptűinek futonczféléi. (Carabidae).

Petényi Salamon János (1799–1855) a hazai tudományos madártan megalapítója már gyermekkorában szenvedélyes tojásgyűjtő, madármegfigyelő volt. Teológusnak tanult, barátja, Kubinyi Ágoston meghívására lelkesi állást vállalt Cinkotán (1826–1833), de szabad idejében emlősöket és madarakat gyűjtött, boncolt és tömött. 1834-ben József nádor pártfogó közbenjárására állást kapott a Nemzeti Múzeumban mint konzervátor. Ekkor kezdett hozzá a magyar ornitológia megírásához, megfigyeléseinek rögzítéséhez. 1843-ban már 298 madárfaj részletes ismertetésével volt készen. Mai szóhasználattal Petényit ökológusnak kellene neveznünk, hiszen a madárellet apró rezdüléseit végtelen kitarással volt képes megfigyelni és lejegyezni. Kéziratai zöme sajnos elkallódott, a Csörgey Titusz által feldolgozott „töredékeket” Herman Ottó találta meg évtizedek fáradságos kutatásával. Petényi érdemeit tovább növeli, hogy az egész országra kiterjedő tevékenységével híveket, munkatársakat toborzott a madártan ügyének. Petényi a madarakon kívül behatóan foglalkozott a halakkal is, melynek egyik alfaja, a Petényi-márna az ő nevét viseli. Munkássága elismeréseképpen az Akadémia 1946-ban levelező tagjainak sorába fogadta, székfoglalójának címe: A vadászólyom története.

Mocsáry Sándor (1841–1915) a hártájszárnyúak, azon belül is főképp a fémdarazsak nemzetközi hírnű kutatója volt. Eredetileg papnak készült, amatőr rovarász volt, és jogi tanulmányai után lett Frivaldszky János mellett az önálló Állattár második tisztviselője. 1870-től nyugdíjazásáig, 1914-ig dolgozott a Magyar Nemzeti Múzeumban, ahol a darázs-, méh- és hangyagyűjteményt negyvennégy éves szolgálati ideje alatt igen gazdaggá és magas színvonalúvá tette. Munkássága kezdetben csak a Kárpát-medence hártájszárnyú-faunájára terjedt ki, utóbb azonban mind az öt földrész fémdarazsaival foglalkozott, ezáltal tevékenysége a külföldi szakemberek előtt is ismertté és megbecsültté vált. Életének fő műve: *Földünk fémdarazsainak magánrajza* (Monographia Chrysidarum orbis terrarum universi), akadémiai székfoglalója is erről szól. A Magyar Tudományos Akadémia 1889-ben választotta levelező tag-

jai sorába. Mocsáry életében számos kitüntetést kapott, 65-nél több darázs faj tudományos elnevezése hordozza nevét.

Horváth Géza (1847–1937), a világhírnű poloskakutató Bécsben végzett orvosi tanulmányokat, majd 1873-ban rövid ideig a Magyar Nemzeti Múzeumban látott el őrségédi szolgálatot az immár önálló Állattári Osztályban. 1875-től járásorvosként működött Forrón (Borsod-Abaúj-Zemplén m.). Ebben az időszakban írta meg a Természettudományi Társulat megbízásából első nagyobb munkáját, melynek címe: Magyarország bodobácsféléinek magánrajza. 1880-tól a gyakorlati rovartan szolgálatába szegődött: sikeresen felvette a harcot az Észak-Amerikából behurcolt szőlőtétű (*Phylloxera vastatrix*) ellen. Eközben javaslatára 1880-ban megalakult az Országos Phylloxera-kísérleti Állomás, a későbbi Magyar Királyi Rovartani Állomás (ma a Növényvédelmi Kutatóintézet Állattani Osztálya nevet viseli).

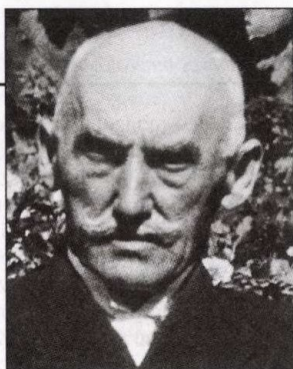
1895 és 1923 között Horváth Géza a Magyar Nemzeti Múzeum Állattárának igazgatója, és egyben a poloskagyűjtemény vezetője volt. 1876-ban a múzeumnak ajándékozta 42 000 példányt számláló szipókás rovarokból álló gyűjteményét, de 16 000 darabos bogárgyűjteménye is az Állattárba került. A poloskák világszerte elismert kutatója volt, aki számos tanulmányt közölt Európa, Ázsia és más földrészek egy-egy poloskacsoportjáról. Mintegy kétezer új taxont írt le a tudomány számára, melyek zöme ma is érvényes. Anyanyelvén kívül tizenegy nyelven beszélt folyékonyan. Kezdeményezésére született meg a monumentális faunakatalógus, a Magyar Birodalom Állatvilága. 1884-ben megindította a Rovartani Lapok című sorozatot, 1910-ben pedig javaslatára alakult meg a Magyar Entomológiai Társaság, mely később a Magyar Rovartani Társaság nevet vette fel. 1903-ban a Természettudományi Füzetek címét Annales historico-naturales Musei Nationalis Hungaricre változtatta, melynek 23 kötetét szerkesztette. 1877-ben az Akadémia levelező, 1894-ben rendes, 1931-ben tiszteletbeli tagja lett. Székfoglalójának címe: A rovarok dimorfizmusáról; A gabonaneműeken élősködő gyökértetvek.

Az elsősorban rákkutatóként és hidrobiológusként ismert *Dayad Jenő* (1855–1920) a kolozsvári egyetem matematika-természettudományi szakát végezte el (1874–1878), majd tanársegéd volt a kolozsvári egyetem Állattani Intézetében. Már egyetemi hallgatóként nagy hatást tett rá id. Entz Géza, aki korábban tanára, később felettese, de barátja is volt. 1887-ben került a Nemzeti Múzeumba segédőrként, 1902-től pedig a budapesti Műegyetem professzora lett.

Dayad sokoldalú és igen termékeny zoológus volt, közel 7000 nyomtatott oldalnyi munkájának zöme hidrobiológiai témájú. Érdeklődési köre, kutatásainak fő tárgya a vízi

Horváth Géza zoológus
(1847–1937)

Méhely Lajos zoológus
(1862–1953)

Kaszab Zoltán zoológus
(1915–1986)

gerinctelen szervezetek (pl. egysejtűek, alsórendű rákok, férgek) morfológiai leírása, anatómiája, ökológiája és faunisztikája volt. Életében 42 genoszt és több mint 800 tudományra új fajt írt le, de új alcsaladokat, családokat, sőt alrendeket is felállított. Munkáinak zöme magyarországi fajokkal foglalkozott, de több publikációjában írt az ázsiai, afrikai, amerikai, ausztráliai és más földrészekről élő szervezetekről is. Számos múzeumtól és intézettől kapott felkérést arra, hogy a Föld legkülönbözőbb területein gyűjtsön sós és édesvízben élő planktonikus élőlényeket meghatározásra és feldolgozásra. Tanulmányaiiban a fajok leírását művészi rajzaival egészítette ki. Kagylórakokról írt monográfiájáért az Akadémia Vitéz-díjjal tüntette ki (1900). Még ma is alapvetőnek számít „A magyarországi tavak halainak természetes tápláléka” című, közel 500 oldalas műve. 1889-ben lett az akadémia levelező, 1910-ben pedig rendes tagja. Székfoglalóinak címe: A nápolyi öböl rotatoriai; Adatok a Phyllopora Anostraca alrend eddig ismert fajainak ismeretéhez.

Méhely Lajos (1862–1953) elsősorban herpetológusként vált ismertté és világhírűvé. 1896 és 1915 között a Magyar Nemzeti Múzeumban dolgozott mint kutató, a Kétféltű-, Hüllő-, és Emlősgyűjteményben később pedig múzeumi osztályigazgatóként. 1915-től a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen az általános zoológia és összehasonlító anatómia professzora. Méhely 1897-ben írott „Herpetologia hungarica” című munkájával megnyerte a Magyar Tudományos Akadémia pályázatát. A Kárpát-medence kétféltű- és hüllőfajait bemutató nagy monográfia szöveges része kéziratban maradt, a harminckilenc művészien kivitelezett színes tábla többsége viszont megjelent nyomtatásban. 1990-ben készült el a magyarországi denevérekről szóló több, mint 300 oldalas alkotás, mely egyben a tudós akadémiai székfoglalója is volt. Méhely anatómiai, szisztematikai, állatföldrajzi tanulmányai mellett oknyomozó zoológus is volt, aki az élőlények evolúcióját szabályozó törvényszerűségeket funkcionális és morfológiai alapon próbálta kideríteni. A darwinizmus talaján álló zoológus írásműveit a kiemelkedő tudományos értéken kívül a Herman Ottóéhoz hasonlítható emelkedett

stílus jellemezte. Aprólékosan kidolgozott ábráit a bravúros rajztudás és a művészi igényesség emelte kiváló, sőt egyedülálló alkotássá. 1899-től a MTA levelező, 1910-től rendes tagja volt. 1931-ben önként lemondott akadémiai tagságáról. Székfoglalóinak címe: Magyarország denevéreinek monográfiája; A meggátolt fejlődés (epistasis) jelentősége a fajkeletkezésben.

Kertész Kálmán (1867–1922), a világhírű dipterológus a budapesti egyetem bölcsész-tudományi karán szerzett doktorátust 1894-ben. Utána hét évig Margó Tivadar mellett dolgozott. Kohaut Rezső biztatására 1894-ben kezdett el legyekkel foglalkozni. 1896-ban került az Állattárba, ahol a légygyűjtemény akkoriban mindössze néhány száz példányból állt. Tevékenysége nyomán a gyűjtemény nemcsak egyedszámban növekedett tekintélyes méretűre (elérte a negyedmiliót), hanem a fajok számában is. A példányok zömét Kertész Kálmán maga gyűjtötte, főként Budapesten és lakóhelye, Gyón környékén, de gyűjtött még mintegy 150 Kárpát-medencei község területén. Értékes külföldi anyagokkal is gyarapodott a gyűjtemény, mint Biró Lajos új-guineai, Sauter tajvani (formosai) anyagának egy része. Kertész a gyűjtött és megszerzett példányok feldolgozásával és feldolgoztatásával rendkívül értékes típusanyagot és gyűjteményt hozott létre, mely vetekedett a legjobb európai és amerikai múzeumok hasonló gyűjteményeivel.

Kertész Kálmán nevét elsősorban katalógusai tették nemzetközileg ismertté. A Tabanidae és Pipunculidae családokról szóló katalógusai a Természettudományi Füzetek hasábjain jelentek meg, amíg a palearktikus katalógusok önálló könyvek formájában láttak napvilágot. Tíz kötetre tervezett világkatalógusából hét jelent meg, ezek összterjedelme mintegy 2400 oldal. Kertész Kálmán a dipterológia területén dolgozott, számos légy-családnak volt kiváló ismerője, sok tudományra új fajt és genoszt írt le főként trópusi területekről. 1910-ben lett az Akadémia levelező tagja, székfoglalójának címe: A magyarországi Dorylaidák rendszeres áttekintése.

Az állatorvos végzettségű **Csiki Ernő** (1875–1954) személyében vérbeli koleopte-

rológus került a Bogárgyűjteménybe 1897-ben, akinek a Frivaldszkyaktól eltérően már nem kellett más gyűjteményeket kezelnie, így idejét szinte kizárólagosan a bogarak kutatásának szentelhette. Segédőrként kezdte pályafutását. 1924-ben Horváth Gézá követte a tárgazgatói székben. 1933-ban nyugdíjazták, és egy darabig visszavonultan élt, de 1945 után haláláig bejárt a múzeumba és részt vett a tár munkájában. Csiki Ernő tevékenysége nyomán a bogárgyűjtemény példányszáma 120 000-ről jóval egymillió fölé emelkedett. A nagyarányú növekedés részben a kiterjedt gyűjtéseknek, részben a gyűjteményvásárlásoknak volt köszönhető. A Csiki Ernő által megvásárolt gyűjtemények sorában a legértékesebb kétségtelenül Edmund Reitter, osztrák koleopterológus európai és ázsiai bogarakból álló gyűjteménye. Kittenberger Kálmán kelet-afrikai és Biró Lajos új-guineai bogárgyűjteménye is Csiki Ernő idejében került a múzeumba. A Nemzeti Múzeum épületében szűkös körülmények között tengődő állattári gyűjtemények az ő kezdeményezés és irányító tevékenysége nyomán nyertek méltó elhelyezést a VIII. kerületi Baross u. 13. sz. alatt 1929-ben.

Csiki maga is kiváló gyűjtő volt, aki saját gyűjtései révén több, mint 60 000 bogárpéldánnyal gazdagította az állattári gyűjteményt. Kutatásaiban a legnagyobb figyelmet az Erdélyi-havasoknak és a Mezőségnek szentelte. Erdélyen kívül az Alföldön, a Dunántúlon, a Bánátban, a Felvidéken és a szlavóniai Fruska-Gorán gyűjtött, ez utóbbi helyen előtte még nem járt magyar kutató. Részt vett a Zichy Jenő gróf által vezetett harmadik kelet-ázsiai expedícióban (1898), amikor Dél-Oroszországon, Szibérián, Mongólián és Kínán utazott át.

Csiki Ernő rendkívül szerteágazó munkásságának középpontjában a bogarak álltak, bár cikkeiben foglalkozott más állatcsoportokkal is: ászkarák, százlábúak, egyenes szárnyúak, levéldarazsak, lepkék, csigák. Szinte valamennyi bogárcsoportot behatóan tanulmányozta, legközelebb mégis a futóbogarak álltak hozzá, akadémiai székfoglalójában is e csoportot mutatta be. A Die Käferfauna des Karpaten-Beckens című könyvét a MTA 1948-ban Kitaibel-díjjal tüntette ki. A szerző e munkája a Kárpát-medence futóbogarainak máig legalaposabb ismertetését tartalmazza, külföldön is keresett alapmű. A Berlinben, később Hágában kiadott Junk-Schenkling-féle Coleopterorum Catalogusnak mintegy harmadát kitevő részét (4748 oldal) írta meg. A Budapest II. kerületében található Bogár utca elnevezése tiszteletadás a hazai rovartan e kiemelkedő tudosa előtt.

Dudich Endre (1895–1971) a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karának hallgatójaként került a Magyar Nemzeti Múzeum Állattárába, a Bogárgyűjteménybe, ahol 1934-ig múzeumi őrként dolgozott. Múzeológusként nemcsak gyűjteményi felada-

tokkal bízták meg, hanem a központi könyvtár teendőinek végzésével is. Múzeumi ideje alatt kezdett a barlangokkal, a barlangi faunával foglalkozni. Ez irányú kutatásainak összefoglalását adja a Bécsben 1932-ben megjelent „Biologie der Aggteleker Tropfsteinhöhle Baradla in Ungarn”. A 245 oldalas szintézis Dudich Endrét az európai barlangbiológusok egyik vezetőjévé avatta. 1958-ban hozta létre az aggteleki Baradla-barlangban az első hazai föld alatti kísérleti laboratóriumot, melyet élete végéig vezetett. Ugyanebben az évben alakult meg kezdeményezésére az alsógödi Duna-kutató Állomás, melynek szintén vezetője volt.

1934-től a Pázmány Péter Tudományegyetem állatrendszertan professzora, ahol megteremtette a korszerű rendszertani oktatás alapjait. Előadási anyagát állandóan bővítette, tökéletesítette, 1969-ben megjelent Állatrendszertan című könyvét Loka Imrével közösen írta. Dudich az oktatáson kívül a legnagyobb súlyt a tudósokképzésre, az utánpótlásra fektette, tanítványai közül a hazai zoológia számtalan kiválósága került ki, mint Balogh János, Fábíán Gyula, Soós Árpád, Kaszab Zoltán, és még sokan mások. Dudich Endre egyik fő törekvése a hazai állatvilág kutatásának megszervezése volt. Sokat tett az 1955-ben elindult Magyarország Állatvilága című monumentális sorozat megindításáért. Még életében számtalan kitüntetést kapott. 1957-ben megkapta a Kossuth-díjat. 1932-ben lett az Akadémia levelező, 1942-ben rendes tagja. Székfoglalóiban a magasabb rendű rákok mézspáncéljával, a homogenitás rendszertani szerepével, valamint a Duna állatvilágával foglalkozott.

Soós Lajos (1879–1972) malakológus eredetileg történelem-latin szakos tanár szeretett volna lenni, de áttért a természetrajz szakra. Budapesten végzett egyetemi tanulmányai után Dávára került, majd 1903-ban betöltötte a Daday Jenő távozásával megüresedett múzeumi állást. Muzeológusként megvetette a puhatestű-gyűjtemény alapjait, és az általa létrehozott laboratóriumban lehetősége nyílt arra, hogy anatómiai-egyedfejlődés-tani vizsgálatokat végezzen. 1935-ben nyugdíjazták, ekkor az Állattár címzetes igazgatója lett, majd 1945 után újra aktívan dolgozott a múzeumban. Az 1956-os tűzvész során a jórészt általa létrehozott gyűjtemény úgyszólván megsemmisült, a Kárpát-medencei pleisztocén csigákról szóló 800 oldalas kézírata és a teljes szakkönyvtár is elégett. A katasztrófa után Soós Lajos új gyűjteményt és szakkönyvtárat teremtett.

Soós Lajos volt az első, aki tudományos dokumentáció és hatalmas tényanyag alapján foglalkozott Magyarországon és a Kárpátok átlátföldrajzi felosztásával. Az ő munkája lett az alapja azután a más állatcsoportokkal végzett zoogeográfiai felosztásoknak. Élete főműve az 1943-ban megjelent „A Kárpát-medence Mollusca-faunája”, melyet akadémiai

nagydíjjal tüntettek ki. A ma is keresett 500 oldal terjedelmű könyv negyven év szakadatlan munkájának eredménye, és zömében Soós Lajos saját kutatási eredményeit foglalja össze. Hasonló jelentőségű a Magyarország Állatvilága sorozatban megjelent, a hazai puhatestűekkel foglalkozó műve. Faunisztikai, állatrendszertani és paleontológiai kutatásain túl úttörő munkát végzett a puhatestűek élettana, valamint sejt- és szövettana területén is. Az Akadémia 1942-ben választotta levelező tagjai sorába, 1945-ben pedig rendes tag lett.

Ifj. Entz Géza (1875–1943) protisztológus, hidrobiológus már gyermekkorában magába szívta a kultúra, a tudomány légkörét, hiszen nagyapja és apja (id. Entz Géza) is akadémikusok voltak. A budapesti egyetemen szerzett doktori oklevelet 1902-ben, majd tanársegédként, később adjunktusként dolgozott az egyetem állattani intézetében. Az 1910-es években számos helyen oktatott, és tett külföldi tanulmányutakat, végül az utrechti egyetemen (Hollandia) rendkívüli professzor lett. 1929-ben kinevezték a Tihanyi Biológiai Kutatóintézet igazgatójává. 1933-ban rövid ideig a Nemzeti Múzeum állattári osztályának is igazgatója volt. Entz Géza munkáinak túlnyomó részében egysejtűekkel, rákokkal és más taxonokkal, növekedésbiológiával, planktonológiával foglalkozott. Egyik fő kutatási területe a Balatonban élő állatok voltak. 1942-ben jelent meg „A Balaton élete” című könyve, melyet Sebestyén Olgával közösen írt. Az Akadémia levelező, majd rendes tagja volt, székfoglalóinak címe: Hydrát pusztító amoeba; Az ostor és a protoplasma növekedéséről.

1937-ben került a Múzeumba Kaszab Zoltán, aki a Bogárgyűjtemény mai arculatát leginkább meghatározta, és talán a legtöbbet tette a gyűjteményért. Szolgálati ideje alatt (1937-től 1985-ig) a gyűjtemény példányszáma 1,2 millióról 3 millióra növekedett, de – az extenzív fejlesztésen túlmenően – óriási mennyiségű bogárpéldányt határozott és határozatott meg hazai és külföldi szakemberekkel. Tevékenységének köszönhető, hogy a Magyar Természettudományi Múzeum Bogárgyűjteménye ma a legnagyobb európai gyűjtemények közé számít. Ezt kiterjedt magyarországi és külföldi gyűjtések tették lehetővé. A teljesség igénye nélkül meg kell említeni, hogy jelentős anyagokat hozott vagy küldött haza Balogh János Új-Guineából, Hangay György Ausztráliából, egy talajzoológiai expedíció Dél-Amerika több országából, Endrődy-Younga Sebestyén Ghánából és Kongóból, Topál György Argentínából, Indiából és Vietnamból, illetve egy zoológiai expedíciósorozat Észak-Koreából. A legkiemelkedőbb anyag azonban Mongóliából származik.

Kaszab Zoltán tevékenységének kétségtelenül a legnagyobb elismerést kivívó része

mongóliai expedíciói, illetve az ott gyűjtött anyag feldolgozása, feldolgoztatása volt. Az állattanilag jórészt feltáratlan Mongóliában 1963 és 1968 között összesen hat alkalommal járt, és expedícióinak során mintegy félmilliónyi állatpéldányt gyűjtött, amelyből közel 200 000 bogár. Az eredmények tudományos folyóiratokban, több mint 500 cikk formájában láttak napvilágot, amelyek sorozatba („Ergebnisse der zoologischen Forschungen von Dr. Z. Kaszab in der Mongolei”) rendeződnek; teljes oldalszámuk meghaladja a 8000 oldalt. A szerzők között húsz ország mintegy 200 kutatója szerepel. Kaszab Zoltán szerteágazó kutatásainak középpontjában két bogárcsalád, a gyászbogarak (Tenebrionidae) és a hólyaghúzó bogarak (Meloidae) álltak, amelyeknek első számú világ-specialistája volt. Ennek köszönhetően a MTM gyászbogárgyűjteménye a maga nemében ma is a legteljesebb a világon. 1967-ben lett az Akadémia levelező tagja, székfoglalójának címe: „Az arid zóna állattani problémái.”

IRODALOM

- Buczko Krisztina (szerk.) (1995): 125 éves a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytára. Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, 64 pp.
- Csikó Ernő (1916): Mocsáry Sándor. 1841–1915. Rovartani Lapok, 23: 2–7.
- Csikó Ernő (1944): Horváth Géza emlékezete. A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. 24 (8): 3–48.
- Dely Olivér György (1967): Die wissenschaftliche und literarische Tätigkeit von Ludwig Mehely auf dem Gebiete der Zoologie. Vertebrata Hungarica, 12: 21–64.
- Endrődy Sebő (1971): Megemlékezés Frivaldszky Imréről halálának 100. évfordulóján. Állattani Közlemények, 58 (1–4): 3–5.
- Entz Géza (1925): Daday Jenő r. tag emlékezete. A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. 19 (4): 1–31.
- Fekete Gábor (2000): Zólyomi Bálint. In: Bartha D., Csapody I. & Szodfridt I. (szerk.): Mestereink. Ilyennek láttuk őket. Emlékmorzsák a közelmúlt neves botanikusairól. Tilia, 8: 1–128.
- Horváth Csaba és Korsós Zoltán (1988): Méhely Lajos emlékezete – Karszt és Barlang. 43–46.
- Horváth Géza: Frivaldszky János. Életrajzi vázlat. Természettudományi Füzetek, 20 (1–2): 1–16.
- Kaszab Zoltán (1979): Megemlékezés dr. Soós Lajos születésének 100. évfordulójára. Állattani Közlemények, 66 (1–4): 3–9.
- Fekete Gézané (1875): A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–1973. MTA Könyvtára, 609 p.
- Géczy Barnabás (1995): A magyarországi őslénytani története. Akadémiai Kiadó, 66 p.
- Petényi Salamon János (1863): A gyűjtőkről és gyűjteményekről. A magyar orvosok és természetvizsgálók 1847. augusztus 11–17. Sopronban tartott VIII. nagygyűlésének történeti vázlata és munkálatai. pp. 217–228.
- Vekerdi László (1996): A Tudománynak háza vagyon. Magyar Tudománytörténeti Intézet. Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület, 228 p.
- Lukács Dezső (1976): Ifj. Entz Géza születésének 100. évfordulója. Állattani Közlemények, 63 (1–4): 3–14.
- Matskási István (1987): In memoriam Dr. Zoltán Kaszab (1915–1986). Annales historico-naturales Musei nationalis hungarici, 79: 5–8.
- Merkli Ottó (1989): Kaszab Zoltán, Mongólia állattani kutatásának úttörője. Földrajzi Múzeumi Tanulmányok, 6: 15–20.
- Mihályi Ferenc (1968): Megemlékezés Dr. Kertész Kálmánról születésének századik évfordulóján. Rovartani Közlemények, 21 (16): 209–224.
- Soós Árpád (1972): Megemlékezés Dr. Dudich Endréről (1895–1971). Állattani Közlemények 59 (1–4): 3–15.
- Székesy Vilmos (1955): Csikó Ernő emlékezete. Állattani Közlemények, 45 (1–2): 7–10.